

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора

Легези Євгена Олександровича

на дисертаційну роботу **Петера Германа Геннадійовича**

на тему «Кримінологічна модель космічної безпеки в умовах глобалізаційних процесів», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Активізація процесів глобалізації у другій половині ХХІ століття призвела до безпрецедентного зростання значущості космічного простору як простору людської діяльності. Космічна сфера із традиційно виключно дослідницького та стратегічного напрямку трансформується у багатовекторний полігон комерційної, наукової, військової та технологічної активності. У таких умовах виникають нові ризики, серед яких особливе місце посідають кримінологічні загрози.

Розвиток недержавної космічної діяльності, збільшення кількості приватних компаній-операторів, ускладнення міжнародних правових режимів регулювання доступу до космосу та використання його ресурсів спричиняють появу нових форм кримінальних проявів. Серед них варто відзначити кібернетичні атаки на космічну інфраструктуру, диверсії проти орбітальних об'єктів, протиправне перехоплення супутникових даних, комерційний шпіонаж із використанням космічних технологій, незаконний доступ до технологій подвійного призначення, а також потенційні прояви терористичної активності у космічному сегменті.

У контексті глобалізаційних процесів космічна діяльність охоплює не лише дослідницькі місії та супутникові технології, а й сферу оборони, кібербезпеки, комерційної діяльності, фінансових операцій та геоінформаційних систем. Ця багатовекторність породжує нові типи загроз: кіберзлочини, втручання в космічну інфраструктуру, навмисне знищення супутників, захоплення або саботаж космічних об'єктів, маніпуляції з передачею даних, незаконне використання технологій подвійного призначення тощо. При цьому, більшість чинних

міжнародно-правових документів, таких як Договір про космос 1967 року, Угода про діяльність держав на Місяці 1979 року, Конвенція про реєстрацію об'єктів, запущених у космічний простір 1976 року тощо, були сформовані в умовах іншої технологічної реальності й не містять інструментів кримінально-правового реагування на новітні загрози. Система міжнародної кримінальної юстиції виявляється малоефективною у сфері запобігання та розслідування правопорушень у космосі. Це створює правовий вакуум, що може бути використаний злочинними структурами або ворожими суб'єктами.

У цьому контексті особливої актуальності набуває питання формування кримінологічної моделі забезпечення космічної безпеки, яка поєднувала б аналітичну оцінку ризиків, превентивні механізми, рекомендації для міжнародного правотворення та практичні інструменти реалізації кримінальної відповідальності. Така модель повинна бути адаптована до умов глобалізованого цифрового простору, міждержавного суперництва, активної участі приватних компаній у космічній діяльності та прискореного розвитку технологій. Крім того, сучасні виклики – пандемія COVID-19, повномасштабна війна росії проти України, зростання геополітичної напруги в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, дестабілізація міжнародних режимів нерозповсюдження озброєнь – ще раз підтвердили, що безпека, зокрема й космічна, потребує нових підходів, зокрема міждисциплінарних. Інтеграція кримінологічного аналізу у сферу космічного права відкриває нові горизонти для розробки дієвих, правових і етичних механізмів реагування на глобальні загрози.

Актуальність теми дослідження Петера Германа Геннадійовича зумовлена також відсутністю ґрунтовних вітчизняних і зарубіжних наукових праць, які б системно досліджували проблему міжнародної кримінологічної космічної безпеки. Робота дисертанта є спробою не просто осмислити ці процеси, а й запропонувати концептуальну, методологічно вивірену й практично орієнтовану модель, яка може бути використана в системі міжнародного правотворення.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження не лише повністю відповідає сучасним викликам і тенденціям розвитку науки та безпекових практик, а й

формує наукове підґрунтя для подальших досліджень у сфері міжнародного кримінального права, космічного права, глобальної безпеки та кримінології.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дослідження Петера Г. Г. відзначається високим рівнем логічної, структурної та методологічної цілісності, що зумовлює глибоку обґрунтованість висунутих наукових положень, висновків і рекомендацій. Автор демонструє сформовану наукову позицію, базовану на міждисциплінарному підході, який поєднує положення загальної та спеціальної кримінології, міжнародного публічного права, космічного права, а також елементів геополітичного аналізу та теорії глобальної безпеки.

Обґрунтування положень дисертації ґрунтується на широкій джерельній базі, що включає міжнародні нормативно-правові акти (договори, конвенції, резолюції ООН, звіти спеціалізованих органів), законодавство окремих держав – лідерів космічної галузі, а також ґрунтовний пласт наукових досліджень українських і зарубіжних авторів. У роботі системно використано аналітичні матеріали NASA, ESA, UNOOSA, ITU, що дозволяє автору актуалізувати дискусійні аспекти теми та забезпечити її зв'язок з сучасною міжнародною практикою.

Оцінюючи дослідження в цілому, слід відзначити його методологічну системність, міждисциплінарну глибину та чітку логіко-структурну послідовність, що, безперечно, позитивно вплинуло на зміст, наукову новизну та обґрунтованість отриманих результатів. Методологічна основа роботи ґрунтується на комплексному використанні філософських, загальнонаукових, спеціально-юридичних та міжгалузевих методів пізнання.

Ключову роль у дослідженні відіграє діалектичний метод, за допомогою якого дослідник розкриває взаємозв'язок між поняттями «космічна безпека», «кримінологічна відповідальність», «глобалізація» та «правопорядок». Саме діалектичний підхід дозволив проаналізувати еволюцію уявлень про безпековий простір у міжнародному праві, а також динаміку трансформації космосу з демілітаризованої зони в поліцентричну сферу стратегічної конкуренції

(підрозділи 1.1., 1.3.). Методи аналізу та синтезу використано для розкриття структури криміногенних загроз у космічному просторі, виокремлення їх видів, джерел та наслідків, а також для формулювання системи протидії цим загрозам через призму міжнародної кримінології. Завдяки цим методам автору вдалося концептуалізувати цілі дослідження, обґрунтувати структуру кримінологічної моделі та сформулювати узагальнені висновки (підрозділи 2.1., 3.1.). Метод моделювання став провідним інструментом у процесі створення авторської кримінологічної моделі забезпечення космічної безпеки. Зокрема, у підрозділі 3.2. представлено структурну конструкцію, яка поєднує моніторингові механізми, суб'єктів міжнародної відповідальності, правові індикатори та інституційну рамку імплементації. Цей метод дозволив дисертанту сформулювати практичні пропозиції щодо інтеграції моделі в механізми глобального управління безпекою. Формально-логічний метод був ефективно застосований для з'ясування юридичної природи космічного правопорушення, ієрархії правових норм міжнародного публічного та кримінального права, визначення місця кримінологічного підходу в системі міжнародної безпеки (підрозділи 1.2., 2.2.). Завдяки логіко-семантичному аналізу автор запропонував коригування термінологічного апарату, що підвищує методологічну чистоту категорій. Історико-правовий метод дав змогу простежити розвиток міжнародного космічного права у кримінологічному контексті, починаючи з Договору про космос 1967 року, а також виявити історичні причини відсутності в ньому кримінально-правового компонента, що надало підстав для формулювання автором векторів оновлення міжнародної договірної бази (підрозділ 1.1.). Порівняльно-правовий метод широко використано у підрозділах 2.1. та 2.3., де досліджується досвід країн-лідерів космічної галузі (США, ЄС, КНР, Ізраїль) у сфері запобігання правопорушенням у космічному просторі. Автор проводить критичну оцінку різних моделей відповідальності, адаптації національного кримінального законодавства до викликів космічної епохи, що дозволило виділити ефективні підходи до формування міжнародної системи космічної безпеки.

Завдяки аксіологічному підходу, дисертант аналізує ціннісні основи кримінологічного реагування на загрози у космічному просторі: безпека, справедливість, глобальна відповідальність, рівність доступу до космічних благ. Особливе значення це мало у підрозділі 3.1., де автор намагається поєднати принципи міжнародного права з кримінологічною етикою та ідеєю сталого розвитку.

Кожне із висунутих у дисертації наукових положень підтверджене теоретичними міркуваннями, прикладами з міжнародної практики, а також практичними наслідками неадекватного реагування на сучасні загрози в космічній сфері. Узагальнення, зроблені автором, мають високий рівень узгодженості з поставленою метою дослідження, що забезпечує логічну завершеність роботи.

Висновки дисертації характеризуються внутрішньою логікою, методологічною послідовністю та теоретичною глибиною. Вони не є декларативними, а містять розгорнуті обґрунтування та мають прикладне значення, що дає змогу не лише критично осмислити наявний стан проблематики, але й окреслити конкретні шляхи її вирішення. Окрему цінність становлять сформульовані практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення міжнародного правового механізму протидії злочинності у сфері космічної діяльності, формування системи превентивного моніторингу, забезпечення кримінологічної відповідальності та розробку єдиних міжнародних стандартів.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Необхідно зазначити, що всі основні завдання, сформульовані у дисертації Петера Г.Г., були успішно реалізовані на високому науковому рівні. Зміст дослідження повністю узгоджується із задекларованою метою, а його структура відповідає логіці дослідницького процесу, що засвідчує послідовність та аналітичну вивіреність авторського підходу.

Дисертація вносить суттєвий вклад у розвиток вітчизняної правової науки, зокрема в аспекті формування теоретико-методологічного підґрунтя міжнародної кримінологічної космічної безпеки, що донині залишалася малодослідженою сферою. Робота заповнює прогалини в науковому розумінні проблеми

криміналізації космосу, розширює горизонти кримінологічного аналізу й сприяє міждисциплінарній інтеграції кримінального, міжнародного публічного та космічного права.

Зміст дисертації базується на глибокому опрацюванні наукових джерел, нормативно-правових актів і фактичного матеріалу, що підтверджує ґрунтовність підходу автора. У роботі здійснено узагальнення доробку українських і зарубіжних вчених, які аналізували окремі аспекти правового забезпечення космічної діяльності, зокрема у сфері безпеки, відповідальності, моніторингу та правового режиму космічного простору. На цьому тлі дисертант демонструє вміння вести наукову дискусію з актуальних і спірних питань, формулюючи власну аргументовану позицію.

Дослідження має логічну побудову та змістовне наповнення, що забезпечує цілісність, міждисциплінарну системність і концептуальну завершеність роботи. Структура дисертації повністю відповідає поставленим завданням. Робота викладена на 255 сторінках, включає вступ, три розділи, поділені на дев'ять підрозділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел (який налічує 132 найменування), а також анотацію українською та англійською мовами.

Оформлення дисертації відповідає вимогам чинного законодавства України щодо оформлення дисертаційних робіт. Текст написано грамотно, з дотриманням вимог академічної доброчесності, стилістично коректно, із чітким розмежуванням власних положень та позицій інших дослідників.

В цілому зміст дисертації, її логічна структура, глибина викладеного матеріалу, кількість та якість використаних джерел, а також рівень оформлення свідчать про високу наукову кваліфікацію автора, його здатність до самостійного проведення комплексних досліджень, формулювання висновків та розробки науково обґрунтованих рекомендацій у складній міждисциплінарній тематиці.

Ступінь апробації та впровадження результатів дисертаційної роботи. Результати дослідження Петера Г. Г. були належним чином апробовані. Основні теоретичні та практичні положення й результати дослідження висвітлено у 9

публікаціях, 4 із яких – статті у фахових виданнях, 1 – розділ в колективній монографії, 4 – тези виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Зокрема, результати дослідження були представлені на:

1) Міжнародній науково-практичній конференції «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (м. Одеса, 17 червня 2022 р.);

2) 3-й Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development» (м. Женева, Швейцарія, 26–28 липня 2022 р.);

3) Всеукраїнській науково-практичній конференції «Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі» (м. Дніпро, 23 листопада 2023 р.);

4) 4-й Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Scientific Research and Innovation» (м. Дніпро, 3–4 квітня 2025 р.).

Представлені у дисертації наукові результати вирізняються високим рівнем теоретичної опрацьованості, аргументованістю висновків та науковою новизною, що підтверджується позитивною оцінкою фахового середовища та практичною спрямованістю сформульованих пропозицій.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Використані в роботі теоретичні позиції, висновки інших авторів містять відповідні посилання. Включені до дисертації пропозиції та розробки належать автору.

Наукова новизна одержаних результатів. Аналіз змісту дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Петера Г.Г. свідчить, що основні наукові положення, висновки та пропозиції є результатом самостійного наукового пошуку автора, відображають його особистий внесок у розвиток доктрини

міжнародного права, кримінології та космічного права і вирізняються науковою новизною.

Безсумнівний науковий інтерес становить розроблене дисертантом авторське визначення поняття «міжнародна кримінологічна космічна безпека», під яким запропоновано розуміти стан забезпечення захисту законних інтересів особи, суспільства і держави від загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, що виникають унаслідок дій чи бездіяльності суб'єктів космічної діяльності, які можуть мати ознаки правопорушення, недбалості або становити суспільно небезпечне посягання (підрозділ 3.3, стор. 211).

Вперше науково обґрунтовано концепцію кримінологічної моделі забезпечення космічної безпеки, яка комплексно охоплює елементи моніторингу, превенції, відповідальності та інституційного реагування в умовах глобалізації (підрозділ 3.3, стор. 206).

Доцільно підтримати висловлену автором позицію щодо необхідності розширення міжнародно-правової відповідальності суб'єктів космічної діяльності за правопорушення кримінального характеру через створення наднаціональних інституційних механізмів (підрозділ 3.1, стор. 171).

Важливим науковим здобутком є обґрунтування того, що відсутність системного кримінологічного моніторингу у сфері космічної діяльності є одним із чинників посилення ризиків у космічному просторі. Дисертант обґрунтував необхідність інтеграції кримінологічних індикаторів у систему міжнародного нагляду за космічною діяльністю (підрозділ 2.3, стор. 148).

Заслуговує на підтримку і вперше зроблений у дисертації висновок щодо інтеграції екологічного чинника у концепцію кримінологічної безпеки космічної діяльності, з огляду на загрозу виникнення техногенних екологічних катастроф унаслідок порушення режиму експлуатації космічного простору (підрозділ 1.2).

Дисертантом удосконалено існуючі доктринальні підходи до розмежування понять космічного правопорушення та космічного інциденту, обґрунтовано нову типологізацію космічних правопорушень за критеріями об'єкта посягання, інструменту вчинення і масштабів небезпеки (підрозділи 2.1., 2.3.).

Інші положення, сформульовані в дисертації та опублікованих працях автора, також містять елементи наукової новизни і сприяли поглибленню теоретичного та практичного пізнання проблематики забезпечення космічної безпеки в міжнародному кримінологічному вимірі.

Порушень принципів академічної доброчесності у дисертаційному дослідженні не виявлено. Автор коректно посилається на використані джерела інформації, дотримується норм чинного законодавства щодо авторського права та надає достовірну інформацію про результати свого наукового пошуку.

Теоретична та практична значущість дисертації підтверджується можливістю застосування сформульованих положень і рекомендацій у науковій діяльності, у нормотворчій роботі міжнародних організацій, національних космічних агенцій, а також в освітньому процесі у сфері міжнародного права, кримінології та безпеки.

Оцінка практичної значущості та окремих дискусійних положень дисертації. Оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, слід відзначити, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Петера Г. Г., є належним чином обґрунтованими та характеризуються високим ступенем наукової достовірності. Вони базуються на положеннях чинного міжнародного права, на сучасних теоретичних розробках у галузі кримінології, міжнародного космічного та безпекового права, а також спираються на ґрунтовну літературну базу, яка охоплює досягнення вітчизняної та зарубіжної правової науки, включаючи суміжні міждисциплінарні напрями.

Вищезазначене свідчить про значну практичну значущість результатів дослідження Петера Г. Г. Сформульовані у дисертації пропозиції можуть бути використані для вдосконалення міжнародних договорів у сфері космічної діяльності, розробки моделей превентивного моніторингу космічних правопорушень, адаптації національного законодавства до вимог забезпечення глобальної безпеки, а також у практичній діяльності міжнародних організацій, що спеціалізуються на питаннях використання та дослідження космосу.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження підтверджується їхнім впровадженням у діяльність Національного центру аерокосмічної освіти молоді імені О. М. Макарова (Акт № 80 від 14 березня 2025 року), а також у навчальний процес Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара при викладанні дисциплін юридичного спрямування, зокрема «Кримінологія», «Кримінальний процес», «Кримінально-виконавче право», «Організація судових та правоохоронних органів» (Довідка № 87-904-13 від 07 березня 2025 року).

Разом із тим, поряд із безумовною науковою цінністю дисертаційного дослідження, окремі його положення викликають дискусію або потребують додаткового уточнення й методологічного розширення:

1. Питання імплементації кримінологічної моделі в існуючу систему міжнародного права потребує конкретизації механізмів її співвіднесення з чинними міжнародно-правовими інституціями та договірними режимами. У підрозділі 3.2 представлено загальну концепцію реалізації кримінологічної моделі, однак не розкрито процедурні аспекти її нормативного оформлення та функціонального закріплення на міждержавному рівні.

2. Доцільним є ширше залучення кількісного емпіричного матеріалу щодо правопорушень або інцидентів у космічному просторі з метою емпіричного підтвердження характеру та масштабів кримінологічних загроз. У підрозділі 1.3 окреслено загальні тенденції, однак статистичні дані могли б посилити аргументаційну базу дисертації.

3. Пропозиція щодо створення окремої наднаціональної інституції кримінологічного контролю в космічному просторі має дискусійний характер, оскільки наразі відсутні правові та інституційні передумови для її повноцінного функціонування. У підрозділі 3.1 ця ідея висвітлена як концептуальне бачення, однак потребує уточнення щодо її реалізації у форматі міжнародного співробітництва.

4. Обмежене висвітлення правових наслідків порушення космічної безпеки у контексті міжнародної кримінальної відповідальності. У розділі 3 представлено

авторську модель реагування на криміногенні загрози, однак питання юрисдикцій, форм притягнення до відповідальності та застосування принципу належної обачності ("due diligence") залишилися недостатньо розкритими.

5. Недостатньо враховано регіональні підходи до правового регулювання космічної діяльності. Основний акцент у дослідженні зроблено на глобальних ініціативах під егідою ООН, тоді як участь регіональних інтеграційних об'єднань (Європейський Союз, Африканський Союз, АСЕАН) у забезпеченні космічної безпеки висвітлена побіжно або відсутня. Аналіз регіонального досвіду міг би розширити практичну базу дослідження.

6. Етичні аспекти кримінологічної відповідальності у космосі не набули достатнього висвітлення. Попри міждисциплінарний характер дослідження, питання морально-правових меж санкціонування дій у космічному просторі, співвідношення безпеки та інноваційної свободи, а також правової етики залишилися у тіні. Поглиблення аксіологічного підходу могло б посилити концептуальну складову підрозділу 3.1.

7. Недостатньо проаналізовано вплив новітніх технологій на кримінологічні ризики. У підрозділі 1.3 наведено загальні міркування про трансформацію загроз, однак не розкрито, яким чином такі технології, як штучний інтелект, автономні орбітальні системи чи квантова комунікація, змінюють характер і способи вчинення космічних правопорушень. Врахування цих змін є важливим для прогнозування викликів майбутнього.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер та не впливають на загальну високу оцінку дисертаційного дослідження, яке є самостійною, логічно завершеною та актуальною науковою роботою.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Петера Германа Геннадійовича на тему «Кримінологічна модель забезпечення космічної безпеки в умовах глобалізації» за актуальністю, ступенем наукової новизни, рівнем обґрунтованості висновків, а також теоретичною і практичною цінністю отриманих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам пункту 10 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії і доктора наук у вищих

навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2016 р. № 261, наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» від 12 січня 2017 р. № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами та доповненнями).

Наукові результати дисертаційної роботи становлять вагомий внесок у розвиток науки міжнародного права, кримінології та космічного права, а самостійність і науковий рівень дослідження підтверджуються апробацією результатів.

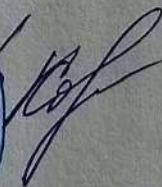
Дисертант Петер Герман Геннадійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного
та митного права
Університету митної справи та
фінансів, м.Дніпро

Євген ЛЕГЕЗА

Підпис *Легези Євгена*
ЗАСВІДЧУЮ
УЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
УНІВЕРСИТЕТУ МИТНОЇ
СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Тетяна Ковчегіна